

PEDAGOGLARNING KREATIVLIK IMKONIYATLARI VA ULARNING TARKIBIY ASOSLARI

Avazov Goyibnazar Berduyevich

*TerDUPI Ta`lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (Texnologik ta`lim)
mutaxassisligi II- bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari va ularning tarkibiy asoslari. Shuningdek, maqolada pedagoglarning kreativlik salohiyatini rivojlantirish metodlari va mazkur jarayon bilan bog`liq kasbiy pedagogik xususiyatlar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so`zi: Pedagog, ijodiy faoliyatni kreativlik, ijodiy qobiliyat, kreativ salohiyat, potentsial, o`qituvchi.

Аннотация: В данной статье рассмотрены возможности творчества педагогов и их структурная основа. Кроме того, в статье рассматриваются методы развития творческого потенциала педагогов и профессионально-педагогические особенности, связанные с этим процессом.

Ключевые слова: Педагог, креативность творческой деятельности, творческая способность, творческий потенциал, потенциал, педагог.

Annotation: In this article, the possibilities of creativity of pedagogues and their structural basis. In addition, the article discusses the methods of developing the creativity potential of pedagogues and professional pedagogical features related to this process.

Key word: Pedagogue, creativity of creative activity, creative ability, creative potential, potential, teacher.

Pedagogning kreativlik potentsiali uning umumiy xususiyati sifatida aks etadi. U ijodiy faoliyatning dastlabki sharti va natijasi sanaladi. Mazkur sifat shaxsning o`z-o`zini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Qolaversa, kreativ potentsial negizida har bir mutaxassisning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon bo`ladi.

Kreativ potentsial bilish jarayoniga yo`naltirilgan ijodkorlik bilan chambarchas bog`liq. Pedagogning kreativ potentsiali an`anaviy tafakkur yuritishdan farqli ravishda quyidagilarda namoyon bo`ladi:

Pedagog kreativlik potentsialiga ega bo`lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e`tiborini qaratishi zarur:

Har bir pedagogning o`zini o`zi rivojlantirishi va o`zini o`zi namoyon eta olishi bevosita uning kreativlik qobiliyatiga egaligi bilan bog`liq.

Odatda pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari pedagogik muammolarni hal qilishga intilish, ilmiy-tadqiqot ishlari yoki ilmiy loyihalarni amalga oshirish va o'zaro ijodiy hamkorlikka erishishlari orqali ta'minlanadi.

Pedagog o'z-o'zidan ijodkor bo'lib qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. Har qanday mutaxassisda bo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi. Bunda pedagogning o'zini o'zi ijodiy faoliyatga yo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega. Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni echish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur.

Muammoli masala va vaziyatlarni hal qilar ekan, pedagogning masala echimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Pedagog o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi.

O'qituvchilar darslarda talabalarning erkin fikr yuritishlarini ta'minlay olishlari kerak. Xuddi shu holatdagina ularning fikrlari kreativlik kasb etadi. ¹

“Kreativlik darslarida talabalar birgina “to'g'ri” javobni izlash o'rniga o'zlarini erkin va hotirjam sezishlari va yuzaga kelgan muammolarga turli echimlarni izlab topishlari maqsadga muvofiqdir. Qancha ko'p g'oya va fikrlarni o'rta tashlasalar, shuncha ko'p g'oyalari kreativ bo'ladi (Simonton, 1999). O'qituvchilar “Aqliy hujum” metodidan foydalanganlarida noaniqlikka duch kelishlari mumkin. Talabalarni to'g'ri yo'lga yo'naltirish va keyinchalik ularni mustaqil “sayohatga” qo'yib yuborish ularda kreativ va, hattoki noaniq bo'lsada, turli g'oyalarni o'ylab topishga bo'lgan intilishni kuchaytiradi. Chak Djons aytganiday “Qo'rquv xissining yuzaga kelishi kreativlikka asoslangan har qanday ishda mavjud; havotir kreativlikning xizmatkoridir” (Goleman, Kaufman, & Ray, 1992). Talabalarni yo'naltirish talabalarda o'qituvchiga bog'liq bo'lib qolmay, ularda avtomatik ravishda harakat qilish ko'nikmasini shakllantiradi. Yuqori sinf o'qituvchilari yoki yuqori kurslarining malakali talabalari jarayonni kichik alohida qism va bosqichlarga bo'lib, yosh va tajribasiz talabalarni ruhlantirib, bu esa o'z o'rnida kreativlik ko'nikmasining shakllanishiga o'z ta'siri o'tkazadi (Amabile,

¹ 1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq ta'limi va oliy ta'lim tizimi o'qituvchilari bilan bo'lib o'tgan uchrashuvda so'zlagan nutqi. 2019.08.23.

2. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish /Monografiya. - T.: Fan, 2004.

3. Muslimov N.A., va boshkalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi /Monografiya. - T.: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2013.

1998). O`qituvchilar talabalarga manbalar bilan ta`minlash, maslahat berish, yo`l-yo`riq ko`rsatish, ularning progress va muvafaqqiyatini aniqlashda mezonlarni ishlab chiqishda murabbiy sifatida xizmat qiladilar. Shuningdek, yuqori kurs talabalari nafaqat ichki kreativlikni shakllantirish, balki kichik guruhlarda ishlash, kreativlik va sharhlar berishga qiziqтира oladilar ham (m: ong sayohati, tasavvur chegarasi, kelajakdagi muammolarni echish, yangilik ochmoq va kashf etmoq)².

Talabalarni kreativ fikrlashga o`rgatish, ularda kreativ tafakkurni shakllantira olish uchun avvalo o`qituvchining o`zi kreativ, ijodkor shaxs bo`lishi zarur. Bordi-yu, uning o`zi kreativlik sifatlariga ega bo`lmasa, u holda qanday qilib, talabalarni kreativ fikrlashga rag`batlantira oladi. Chiqariladigan yagona xulosa quyidagicha: o`qituvchining o`zi kreativ, ijodkor bo`lsagina, talabalar ham shunday bo`la oladi.

O`qituvchining ijodkor va kreativ bo`lishi yoki bo`lmasligi emas, balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g`oyalarni ta`lim jarayonida sinab ko`rishga intilishi zarur. Darslarda o`qituvchi "kreativlik yo`l xaritasi"ga ko`ra quyidagi 4 ta yo`nalish bo`yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar (Patti Drepreau) sanaladi: 1) ijodiy fikrlash ko`nikmalarini namoyon etish; 2) talabalarni o`quv fanlarini qiziqish bilan o`zlashtirishga rag`batlantiruvchi strategiyalardan foydalana olish; 3) innovatsion yondashuv va pedagogik masalalarning echimini topishga kreativ yondashish; 4) kutiladigan natija.

Pedagogning kreativlik potentsiali ko`p darajali jarayon va u quyidagi tamoyillarga tayanadi

Shunday qilib, malaka oshirish kurslarida "Kreativ pedagogika" moduli (fani)ni o`qitish pedagoglarda ularga xos kreativ sifat va ijodiy-pedagogik faoliyat malakalarini samarali rivojlantirish imkonini beradi. Pedagoglarda kreativlik sifatleri, ijodiy-pedagogik faoliyat malakalarini rivojlantirish borasida amerikalik tadqiqotchi Patti Drepreau tomonidan taklif qilingan yo`llarda foydalanish kutilgan natijalarni qo`lga kiritishga yordam beradi. Qolaversa, pedagoglarda kreativlik sifatlarini shakllantirisha ustuvor tamoyillar asosida ish ko`rish aniq maqsaga yo`naltirilgan faoliyat samaradorligini kafolatlaydi. Malaka oshirish kurslarida amaliy mashg`ulotlar jarayonida pedagoglarning kreativlik imkoniyatlarining aniq mezonlar asosida aniqlash, daraja ko`rsatichlarini baholash asosida bu boradagi yutuq va kamchiliklarni belgilash, yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini belgilash mumkin bo`ladi.³

Фойдаланилган адабиётлар ро`yxати:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq ta'limi va oliy ta'lim tizimi o'qituvchilari bilan bo'lib o'tgan uchrashuvda so'zlagan nutqi. 2019.08.23.
2. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish /Monografiya. - T.: Fan, 2004.
3. Muslimov N.A., va boshkalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi/ Monografiya. - T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2013.